

TELE-TESTE

Prin însuși rolul pe care și l-a asumat în revoluție, Televiziunea Română s-a supus unei experiențe, probabil, unice: o instituție ternă, plictisită și plictisitoare, specializată în învățămînt politic la domiciliu, s-a desprins de sol ca o rachetă cosmică, propulsîndu-se instantaneu în teritoriul libertății și dobîndind în ochii noștri statut de oracol. O țară întreagă s-a lăsat de bunăvoie ținută în fața televizoarelor, multe zile și multe nopți; un fel de serial palpitant, cu tot mai multe personaje, care trăgeau cu pușca, stingeau incendii, prindeau bandiți și făceau dreptate, într-un vîrtej de tragedie și speranță, a șters hotarul dintre actori și spectatori, înglobîndu-ne parcă și modificîndu-ne raporturile cu televiziunea.

Cine, oare, a obosit mai întîi: ei, cei de dincolo de micul ecran, cărora le ceream imposibilul — căci nimeni nu poate viețui în permanență la cota sublimului (iar de la sublim la ridicol, se știe, nu e decît un pas...) — sau noi, cei tracasăți de multe probleme pe care ni le pune viața în libertate? Fapt e că un cor de proteste și de ironii a luat la fel de brusc locul atmosferei de euforie: oracolul mințe, jos oracolul! Valul încrederei acordate necondiționat s-a retras, refluxul lăsînd pe țărm sfărîmături peste care plutește o nelămurită tristețe. Din cînd în cînd, o coardă prea întinsă plesnește: a trăi în prim-plan pare să fie la fel de primejdios ca pe front, în linia întîi.

Să recunoaștem că TVRL s-a aflat (și se află încă, întrucît n-a reușit s-o depășească) într-o situație imposibilă. Salutul (mortal? ar fi păcat!) din zona paracelată a dogmatismului imbecilizant către un tărîm lipsit de orice jaloane a trecut mult pe deasupra cotei reperelor ce evaluează activitatea companiilor de televiziune din lumea largă, care mixează în proporții diferite programe de informare, de divertisment, de cultură, însă nu au de făcut față cerințelor unei investiții spirituale cvasimistice, emanație a unei voințe naționale în ebuliție. Cum să trăiești în imponderabilitate, pe acest sol lunar, cum să-ți adaptezi respirația la aerul rarefiat? Calea înapoi e închisă, pentru a merge mai departe e nevoie de curaj. Și nu numai!

După ce a oscilat scurtă vreme între tentativa de a conferi emisiunilor o acută vibrație morală, un ton franc și o perspectivă elevată (cale dificilă și plină de riscuri, întrucît problemele abordate nasc în proporție geometrică alte probleme, sporînd pericolul numărului celor lezați de investigații inconfortabile) din stilul populist (accesul neîngrădit în fața camerelor, dezvăluiri ieftinoase, mult sport, divertisment poleit, coșulețe cu flori, piini împletite, anunțuri lacrimogene), TVRL pare că încearcă să facă media, așezîndu-se în matca „normalității”, alternînd registrele potrivit unui ritm tranșilizant și căutînd tonul civilității surizătoare. Din ce în ce mai rar se dau în transmisie directă întruniri de maximă importanță politică ale unor foruri de decizie — aparatul trece rapid peste imagini mute, însoțite de o relatare neutră a crainicului. E, desigur, o formulă posibilă, chiar dacă uneori

rămii perplex în fotoliu, simțind cum situația își scapă; mă tem însă că accelerata (și nu prea abila) renunțare la transparență, în fond o dezangajare față de ceea ce numeam investitură, se poate încheia cu un veritabil blocaj al comunicării.

Pentru a ieși din acest impas, aș încerca să dedramatizez întrucîtva relația TVRL-spectator, mutînd discuția pe palierul profesionalismului gazetăresc. Aș îndrăzni să avansez ipoteza că un număr oarecare de greșeli de gramatică și de ortografie televizivă, care în vremuri obișnuite ar fi fost taxate ca atare, fiind însoțite de o resemnată ridicare din umeri, citite azi în alt cod și însumate devin elemente de bruiaj al mesajului cu un efect pervers greu de stăpînit. Întrucît n-am întreprins o înregistrare sistematică, propun, pentru „dezamorsare”, un joc cu cîteva așa-numite teste, extrase din scheme repetitive instalate în acest interval și care au subminat nivelul și impactul unor emisiuni, indiferent de temă (sans malice! — denumirile sînt la fel de convenționale ca și semnele electorale).

● **Testul struțului.** Orice situație dramatică escamotată se răzbuună însutit. Fi-rește că uneori e teribil de dificil să-ți asumi pe loc răspunderea de a aduce în emisie un fapt care are toate șansele să neliniștească lumea (nu mai e cazul să dăm exemple!); redactorul e și el om, ezită, tergiversează în nădejdea că lucrurile se vor rezolva de la sine. S-a dovedit că prețul plătit pentru frică e mult mai us-turător decît cel plătit pentru curaj. Căci pe stradă se zice imediat: **cine are interesul să ascundă adevărul?**

● **Testul barometrului.** Climatul psihic nu permite orice fel de alăturări și consecuții în program. Meteorologie: într-o după-amiază de duminică bîntuită de averse cu descărcări electrice, încercarea de a calma spiritele presărînd secvențe roz, de destindere, printre vești proaste produce, paradoxal, o iritare sporită. Verdictul public, inevitabil: **diversiune!**

● **Testul păunului.** În ciuda atmosferei de Hyde Park inflorînd, în unele zile, în studio, datorită perindării oratorilor improvizati, autorilor de proclamații și inițiatorilor de asociații (redactorii, acuzați de partizanat și asediați, la propriu, nemaiîndrăznind să refuze nimănui cuvîntul), ciștigul pe planul democratizării este minim, aluviunile astupă filtrul ideilor. Confruntîndu-se cu strada, televiziunea își pierde ascendentul. **Olé, olé, olé...** ce se refren suplu!

● **Testul ciocănitorei.** Cum se situează reporterul, în raport cu personalitatea interviu-ată? Cîteodată timiditatea, cîteodată nepriceperea, fac din el un simplu suport de microfon, programat să și mulțumească politicos în final. Dar să-l prinzi, de pildă, în dreptunghiul de lumină pe primul ministru, pe procurorul general, pe ministrul de interne, să înregistrezi pasiv monologul ponderat pe care orice demnitar îl pregătește în vederea întîlnirilor cu presa și să ratezi prilejul de a-l impresura cu (unele dintre) întrebările care bîntuie societatea românească și de a obține de la el răspunsuri spontane și argumentarea acestora!

● **Testul cîrțiței.** Anchoretele pe teme de interes cetățenesc, în care se investește nebanuit de multă muncă, seamănă une-

ori cu ceea ce se vede la suprafață din truda sus-numitei: un șir de moviile pierzîndu-se în zare. Responsabilul în cauză (de oficiu poștal, de magazin alimentar, de șantier de construcții, de coloană de transport etc.) își expune mai mult sau mai puțin fluent rezultatele și dificultățile, în timp ce în imagine vedem niște saci, un galantar gol (eventual plin! — depinde dacă realizatorul emisiunii e un pesimist sau un optimist), o chiuveță spartă pe fundalul unui perete igrasi-os, un șir de camioane sau orice altceva. Și ce-i cu asta? Îți vine să-ți întrebi, de vreme ce nu se ajunge la capătul unui i. **Praf în ochi!** conchid cei care au necazuri în respectiva „cestiune arzătoare”.

● **Testul foarfecii.** Cînd ți-e lumea mai dragă fiindcă ai prins un subiect pasionant (cine și-ar fi închipuit că vom apuca ziua cînd vom considera drept subiect pasionant o ședință de guvern ori un interviu cu un om politic?! — haști! se taie imaginea. Timpul, de! S-a depășit ora planificată. Pe urmă stăm lungi pauze holbîndu-ne la o poză cu o floare sau cu un peisaj montan... **Jos cenzura!** (ecou).

Oprim aici acest joc, deși s-ar putea continua, după formula de progresie a noii loterii naționale, păstrînd cîteva rînduri pentru a schița cele două direcții fundamentale în conceperea programelor; între acestea, după părerea mea, televiziunea are acum de ales — miza acestei opțiuni fiind refacerea punților cu acea categorie a publicului care așteaptă din partea TVRL mai mult și altceva decît flux informațional și agendă culturală. Cea dintîi constă în extinderea suprafeței investigate, tinzîndu-se către un tablou cît mai complet. Timpul fiind fatalmente limitat, imensul puzzle de oglinzi se sparge în cioburi din ce în ce mai mici; tabloul nu se încheagă, rezultă o senzație de oboseală și de frustrare. Cealaltă direcție lă-să suprafața pe seama presei, care parcelează realitatea cu o armată de reporteri, și avansează în adîncime, folosîndu-se de filtre de selecție și de procedee de concentrare, fără a periclită prin aceasta dezideratul principal, cel al obiectivității; dimpotrivă. Aceasta presupune ca unii dintre cei mai capabili dintre realizatori să se implice în acțiuni de anvergură, de pe poziția unor analiști de problemă, alcătuiind, cu concursul unor interlocutori avînd cele mai înalte răspunderi, inclusiv din guvern și din Biroul Executiv al CPUN, emisiuni compacte de 60-80 de minute sau chiar seriale, dense și totodată clare, pînă la epuizarea respectivului „dosar”. A discuta cu franchețe și cu un superior grad de angajare despre fenomenul manifestațiilor de stradă sau și despre reversul acestuia, absenteismul de la muncă, despre învățămîntul superior și despre perspectiva șomajului, despre dezideratul improprietății țăranilor, despre psihodrama națională declanșată de misterioasa capacitate de supraviețuire a Securității — iată ce ar trebui să cuprindă acea oră de seară în care adevărul ar pătrunde nestingherit în casele noastre și ne-ar da putere să facem față neliniștilor ce ne așteaptă a doua zi.

Ileana Popovici